

Εκπαιδευτικά παιχνίδια και δραστηριότητες με χάρτες και αρχαιακό υλικό από τα ΓΑΚ, για την Επανάσταση του 1821 στη θάλασσα

Νόπη Πλούτογλου

ΓΑΚ-Αρχείο Χαρτογραφικής Κληρονομιάς
ploutoglou@maplibrary.gr

Σοφία Παυλίδου

ΓΑΚ-Αρχείο Χαρτογραφικής Κληρονομιάς
pavlidou@maplibrary.gr

Ελπίδα Δανιήλ

ΓΑΚ-Αρχείο Χαρτογραφικής Κληρονομιάς
daniil@maplibrary.gr

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Κεντρική Υπηρεσία και το Αρχείο Χαρτογραφικής Κληρονομιάς των Γενικών Αρχείων του Κράτους, με την ευκαιρία της επετείου των 200 ετών από την Ελληνική Επανάσταση σχεδίασαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «1821. Ο Αγώνας στη θάλασσα. Σαν καράβι μικρό που λιμάνι θα πιάσει...» στο πλαίσιο της επετειακής έκθεσης με τίτλο «Τρέξε επάνω εις τα κύματα της φοβεράς θαλάσσης. 1821. Ο Αγώνας στη θάλασσα», η οποία συνδιοργανώθηκε με το Ίδρυμα Ευγενίδου (Μάρτιος 2021-Μάιος 2022). Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα υλοποιείται από το 2021, δια ζώσης ή διαδικτυακά με τη βοήθεια ψηφιακών εφαρμογών και απευθύνεται σε μαθητές/τριες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στη διάρκεια του προγράμματος επιχειρείται ένα νοητό ταξίδι στις ναυτικές πολεμικές επιχειρήσεις και την καθημερινότητα της Επανάστασης στη θάλασσα με τη βοήθεια δραστηριοτήτων και παιχνιδιών τα οποία αξιοποιούν διαθεματικά το πλούσιο και πολυσήμαντο αρχαιακό και χαρτογραφικό υλικό των ΓΑΚ από τα προεπαναστατικά χρόνια και τα χρόνια του Αγώνα. Οι μαθητές/τριες ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν συνεργατικά τις πρωτογενείς πηγές, να ενισχύσουν την ερευνητική-ανακαλυπτική διάθεση με τη βοήθεια δραστηριοτήτων που βασίζονται στο παιχνίδι και να εκφράσουν συναισθήματα, σκέψεις και ιδέες σχετικά με την εποχή, τους ανθρώπους και τα γεγονότα του Αγώνα της Ανεξαρτησίας στη θάλασσα. Οι δραστηριότητες είναι σχεδιασμένες ώστε οι μαθητές/τριες να συγκεντρώνουν στοιχεία με τη βοήθεια του παρεχόμενου αρχαιακού υλικού και να οδηγούνται σταδιακά στη λύση διαφόρων μυστηρίων. Στη συνέχεια αναλαμβάνουν ρόλους (ξένος ανταποκριτής, ναυτικός, επαναστάτης, φι-

λέλληνας κ.λ.π.), επιλέγουν θέματα που τους έκαναν εντύπωση και συνεργατικά παράγουν υλικό (άρθρα, ζωγραφίες, κατασκευές, podcast, περιοδικά κ.ά.) για να διαδώσουν τα γεγονότα του Αγώνα και να εκφράσουν τα ιδανικά του. Το υποστηρικτικό υλικό που παρέχεται στον/στην εκπαιδευτικό υποστηρίζει πλήθος μαθησιακών αντικειμένων και οι πληροφορίες που δίνονται μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για περαιτέρω δημιουργική αξιοποίηση στη σχολική τάξη. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και το παραχθέν υλικό προσφέρονται δωρεάν στην εκπαιδευτική κοινότητα, κατόπιν συνεννόησης με το Αρχείο Χαρτογραφικής Κληρονομιάς.

Λέξεις-κλειδιά: Αρχεία, Χάρτες, Επανάσταση 1821, Τ.Π.Ε., Εκπαιδευτικό Υλικό.

➤ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ) και το ΓΑΚ-Αρχείο Χαρτογραφικής Κληρονομιάς (ΑΧαΚ) με στόχο την αξιοποίηση, ενίσχυση και διάδοση της αρχειακής και της χαρτογραφικής κληρονομιάς στον χώρο της Εκπαίδευσης (Χατζηγιάννη, 2012), αλλά και στα πλαίσια της πολιτικής των Γενικών Αρχείων του Κράτους για «Ανοιχτά Αρχεία» στο Κοινό, πραγματοποιούν σειρά εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εργαστηρίων για μαθητές, καθώς και επιμορφωτικά σεμινάρια και εργαστήρια για εκπαιδευτικούς και ενήλικες (Pazarli, Ploutoglou, & Daniil, 2016). Μεταξύ αυτών, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «1821. Ο Αγώνας στη θάλασσα. Σαν καράβι μικρό που λιμάνι θα πιάσει...», το οποίο προσφέρεται δια ζώσης και διαδικτυακά με τη χρήση ΤΠΕ και διαδικτυακών εργαλείων. Σχεδιάστηκε εν όψει της επετείου των 200 ετών από την Ελληνική Επανάσταση στο πλαίσιο της έκθεσης «Τρέξε επάνω εις τα κύματα της φοβεράς θαλάσσης. 1821. Ο Αγώνας στη θάλασσα», η οποία συνδιοργανώθηκε από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους και το Ίδρυμα Ευγενίδου.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα επιχειρεί ένα νοητό ταξίδι στις ναυτικές πολεμικές επιχειρήσεις και την καθημερινότητα της Επανάστασης του 1821 χρησιμοποιώντας και αναδεικνύοντας το πλούσιο και πολυσήμαντο αρχειακό υλικό των ΓΑΚ από τα προεπαναστατικά χρόνια και τα χρόνια του Αγώνα (Θωμαΐδης & Σάρρα, 2021), με τη βοήθεια δραστηριοτήτων και παιχνιδιών. Βασικοί στόχοι του προγράμματος είναι η αξιοποίηση αρχειακού και χαρτογραφικού υλικού (Σάρρα, 2018; Πλούτογλου & Παζαρή, 2013) και η απόκτηση γνώσεων για τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Για το σκοπό αυτό σχεδιάστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν ασκήσεις και δραστηριότητες βασισμένες στην επίλυση προβλημάτων και στη μάθηση μέσω του παιχνιδιού. Η προσέγγιση είναι διαθεματική, ενθαρρύνεται η συνεργατική διερεύνηση των πρωτογενών πηγών με τη βοήθεια ελεύθερα διαθέσιμων διαδικτυακών εργαλείων και εφαρμογών και το παρεχόμενο υλικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον εκπαιδευτικό μέσα στη σχολική τάξη και μετά το τέλος του προγράμματος.

▼ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα λόγω των ειδικών συνθηκών της πανδημίας του Covid-19 ξεκίνησε να προσφέρεται πιλοτικά μέσω διαδικτύου κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2021-22 και συνεχίζει να προσφέρεται διαδικτυακά και δια ζώσης από το Αρχείο Χαρτογραφικής Κληρονομιάς των Γενικών Αρχείων του Κράτους. Απευθύνεται σε μαθητές/τριες Α΄ - Δ΄ Δημοτικού, Ε΄ - ΣΤ΄ Δημοτικού, Α΄ - Γ΄ Γυμνασίου και Α΄ - Γ΄ Λυκείου. Το πρόγραμμα προσφέρεται δωρεάν¹ και υλοποιείται σε 2 έως 4 διδακτικές ώρες σε ένα ή δύο μέρη, ανάλογα με την ηλικία, τη στόχευση του εκπαιδευτικού, τον διαθέσιμο χρόνο και τον τρόπο εφαρμογής.

▼ ΣΤΟΧΟΙ - ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «1821. Ο Αγώνας στη θάλασσα. Σαν καράβι μικρό που λιμάνι θα πιάσει...» στοχεύει στην ανάδειξη, διάχυση και αξιοποίηση αρχαικών τεκμηρίων και χαρτών στην εκπαιδευτική διαδικασία τονίζοντας τον ρόλο τους ως ιστορικές πηγές και στιγμιότυπα του παρελθόντος και στην καλλιέργεια της αρχαικής συνείδησης. Με αφετηρία το πολυσήμαντο και πρωτογενές υλικό των ΓΑΚ² δίνονται κίνητρα μέσα από δραστηριότητες και παιχνίδια ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να χρησιμοποιήσουν το αρχαικό υλικό και να βρουν στοιχεία και πληροφορίες για τον Αγώνα στη θάλασσα ώστε να αποκτήσουν με διασκεδαστικό τρόπο, γνώσεις για την εποχή της Επανάστασης. Το πρόγραμμα επιδιώκει να προκαλέσει το ενδιαφέρον και την ενεργητική συμμετοχή, να οξύνει την κριτική σκέψη και την παρατηρητικότητα, να καλλιεργήσει τη χωρική σκέψη και τη φαντασία. Οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν τόσο σε ατομικές όσο και σε ομαδικές δραστηριότητες και παιχνίδια. Τέλος το πρόγραμμα επιχειρεί μέσα από την κατανόηση του παρελθόντος, των ιστορικών γεγονότων και των ιδεών της περιόδου του Αγώνα για την Ανεξαρτησία, να συμβάλλει στη εδραίωση στάσεων και αξιών και να βοηθήσει στην έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων.

▼ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ - ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος χρησιμοποιείται ποικίλο αρχαικό υλικό (τεκμήρια, χάρτες, προσωπογραφίες, γκραβούρες, επιστολές, κειμήλια κ.ά.) της περιόδου της Επανάστασης. Οι μαθητές και οι μαθήτριες με τρόπο παιγνιώδη και διασκεδαστικό με την βοήθεια δραστηριοτήτων, παιχνιδιών και ομαδικών

1. Στοιχεία επικοινωνίας και περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα μπορείτε να βρείτε εδώ http://www.maplibrary.gr/Karavia_1821.htm

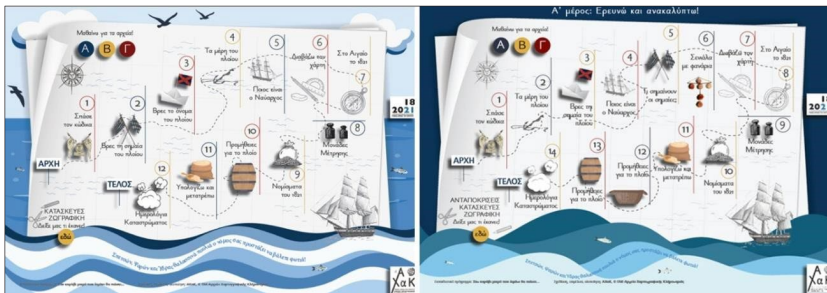
2. Μπορείτε να δείτε το αρχαικό υλικό της περιόδου της Επανάστασης που φυλάσσεται στην Κεντρική Υπηρεσία των ΓΑΚ εδώ: <https://greekarchivesinventory.gak.gr/index.php/1821>

εργασιών αποκτούν γνώσεις και φωτίζουν διαφορετικές πτυχές της Επανάστασης. Το πρόγραμμα αναπτύσσεται σε δύο θεματικούς άξονες με τίτλους:

1. «Λύσε το μυστήριο»/Βλέπω, παρατηρώ, σκέφτομαι, συνδυάζω, φαντάζομαι και οδηγούμαι στη λύση του μυστηρίου.
2. «Διάδωσε τα νέα»/Διαβάζω, εντοπίζω ειδήσεις, αναδεικνύω γεγονότα, αποκάλυπτω και ενημερώνω.

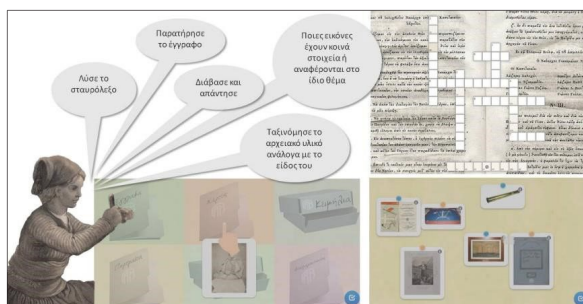
Οι εμπυχωτές/τριες χρησιμοποιούν παρουσίαση, εκτυπωμένα φυλλάδια και διαδίκτυακές ασκήσεις και δίνουν οδηγίες. Στο τέλος του εκπαιδευτικού προγράμματος τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές/τριες συμπληρώνουν ερωτηματολόγιο αξιολόγησης³ ώστε να υπάρχει ανατροφοδότηση και να είναι δυνατή η συνεχής βελτίωση του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Στο εισαγωγικό μέρος οι μαθητές/τριες βλέπουν παλαιά έγγραφα, εικόνες και χάρτες και συζητούν περί αρχείων δίνοντας απαντήσεις σε ερωτήματα όπως: Τι είναι τα Αρχεία και τι είδους υλικό φυλάσσεται σε αυτά; Τι θα περιείχε το δικό μου αρχείο; Γιατί χρειαζόμαστε τα αρχειακά τεκμήρια και ποιες πληροφορίες μπορούν αυτά να μας δώσουν; Πώς διαβάζω ένα παλαιό έγγραφο και τι μπορώ να μάθω από αυτό; Γιατί είναι σημαντικό να συνδυάζουμε αρχεία από πολλές πηγές; Πώς συνδέονται τα αρχεία με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον; Στη συνέχεια οι μαθητές/τριες συμμετέχουν σε ασκήσεις και παιχνίδια με φύλλα εργασίας ή διαδίκτυακά ώστε να αφομοιώσουν τις πληροφορίες που έλαβαν και να έρθουν σε επαφή με διάφορα είδη αρχείων και κειμηλίων, να τα συνδυάσουν και να τα συνδέσουν μεταξύ τους.

Εικόνα 1. Για τη διαδικτυακή εφαρμογή και το εργαστήριο με την χρήση υπολογιστών δίνεται φυλλάδιο με υπερσυνδέσμους που κατευθύνει στα παιχνίδια και παρέχει τα φύλλα εργασίας και το εκπαιδευτικό υλικό

3. Για τον σκοπό αυτό προετοιμάστηκαν σύντομα ερωτηματολόγια αξιολόγησης για εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες με την εφαρμογή Φόρμες της Google.

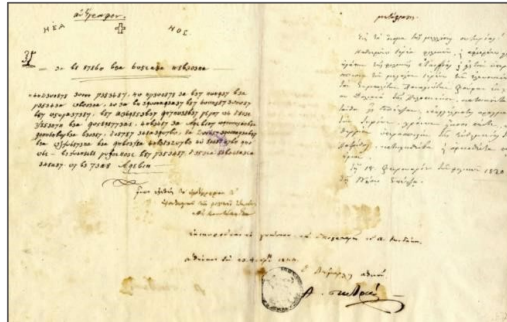

Εικόνα 2. Οι δραστηριότητες του εισαγωγικού μέρους περιέχουν ασκήσεις αντιστοίχισης ζευγαριών, αντιστοίχισης σε ομάδες και σταυρόλεξο και έχουν ως σκοπό την εξοικείωση με τα αρχειακά τεκμήρια

Πρώτο μέρος: «Λύσε το μυστήριο»

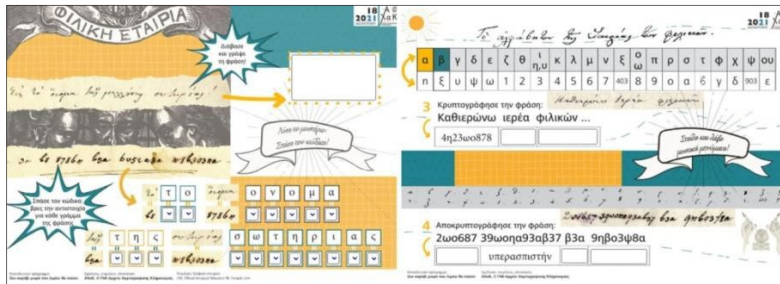
Οι μαθητές/τριες παρατηρούν αρχειακά τεκμήρια και χάρτες, ερευνούν και ανακαλύπτουν τις ιστορίες που αυτά μεταφέρουν με τη βοήθεια σχετικών δραστηριοτήτων και παιχνιδιών διαφόρων τύπων. Μέσα από τη διαδικασία αυτή κατανοούν τα γεγονότα και τις συνθήκες της εποχής της Επανάστασης, λύνουν μυστήρια και απαντούν σε ερωτήματα όπως: Πώς βρήκαν τόσα πλοία οι επαναστατημένοι Έλληνες; Με ποιο τρόπο επικοινωνούσαν τα πλοία που συμμετείχαν στον Αγώνα στη θάλασσα; Υπήρχαν μυστικοί κώδικες στην Επανάσταση; Μπορεί ένας χάρτης να με μεταφέρει στο Αιγαίο του 1821; Πώς γινόταν ο ανεφοδιασμός των караβιών; Ποιες οι σκέψεις των καθημερινών ανθρώπων του 1821; Ποιες ήταν οι μονάδες μέτρησης και τα νομίσματα της εποχής; Μπορώ να φανταστώ και να αναπαραστήσω μια ναυμαχία με τη βοήθεια περιγραφών και αρχειακού υλικού; Γιατί ήταν τόσο σημαντικοί οι Φιλέλληνες; Με ποιον τρόπο κατέστρεφαν οι επαναστατημένοι Έλληνες τα εχθρικά πλοία; Ποιες οι δυσκολίες, η καθημερινότητα και οι σκέψεις των Επαναστατών;

Σπάσε τον κώδικα της Φιλικής Εταιρείας

Εικόνα 3. Μύηση στη Φιλική Εταιρεία, με την ιδιότητα του ιερέα, του εικοσιπεντάχρονου εμπόρου τυριών Παναγιώτη Φούφα από τα Δολιανά της Πελοποννήσου. Η μύηση έγινε στις Σπέτσες. Το αντίγραφο της πράξης, γραμμένο με το κρυπτογραφικό σύστημα, συνοδεύεται από την αποκρυπτογράφησή του. Σπέτσες, 18 Φεβρουαρίου 1820. ΓΑΚ-Κεντρική Υπηρεσία, Συλλογή Γιάννη Βλαχογιάννη, Κατάλογος Α'

Στο παιχνίδι «Σπάσε τον κώδικα» το τεκμήριο αφόρμησης είναι ένα έγγραφο μύησης στη Φιλική Εταιρεία που περιέχει το κείμενο και την κρυπτογραφημένη μετάφρασή του.

Εικόνα 4. Φύλλα εργασίας με τον κώδικα της Φιλικής Εταιρείας

Στην πρώτη δραστηριότητα οι μαθητές/τριες καλούνται να ανακαλύψουν τον τρόπο κρυπτογράφησης που χρησιμοποίησε η Φιλική Εταιρεία στα έγγραφα και τις επικοινωνίες της ώστε να διατηρήσει τον μυστικό της χαρακτήρα. Για τον σκοπό αυτό δίνεται μια φράση και η κρυπτογράφησης της ώστε να γίνει μια πρώτη αντιστοίχιση των γραμμάτων με τα κρυπτογραφικά σύμβολα. Στη συνέχεια δίνεται μία πρόταση μέσα από το κείμενο του τεκμηρίου και ζητείται η κρυπτογράφησης της και μία κρυπτογραφημένη φράση και ζητείται η αποκρυπτογράφησης της. Με την ευκαιρία αυτής της

δραστηριότητας γίνεται συζήτηση και αναφέρονται και άλλα ιστορικά παραδείγματα κρυπτογραφικών συστημάτων και της σημασίας τους καθώς και εφαρμογές κρυπτογράφησης στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Με ποιους τρόπους επικοινωνούσαν τα πλοία μεταξύ τους;

Εικόνα 5. «Ξενοφών, Βιβλίον των Σενιάλων», [1823].

Στη δεξιά σελίδα αποτυπώνεται η αντιστοίχιση των σημαιών με τα πλοία. Γ.Α.Κ. Κεντρική Υπηρεσία, Μικρές Συλλογές Κ, Συλλογή εγγράφων Ύδρας

Στο παιχνίδι αυτό δίνεται απάντηση στο ερώτημα: Πώς επικοινωνούσαν μεταξύ τους τα πλοία την εποχή της Επανάστασης; Τεκμήριο αφόρμησης είναι το «Βιβλίον των Σενιάλων» από το πλοίο «Ξενοφών», το οποίο περιέχει τον σχετικό κώδικα και τις οδηγίες για την επικοινωνία μεταξύ των πλοίων. Ο κώδικας αυτός ήταν βασισμένος στη χρήση σημαιών και φαναριών. Με σημαίες δήλωναν μεταξύ άλλων το όνομα του πλοίου, τον τρόπο πλεύσης, τον Ναύαρχο, τους ανέμους. Με τα φανάρια έστελναν μηνύματα, έδιναν πληροφορίες για τον τρόπο πλεύσης και προειδοποιούσαν για κινδύνους.

Εικόνα 6. Φύλλα εργασίας «Βρες τη σημαία του πλοίου» και «Βρες το όνομα του πλοίου»

Για τις δραστηριότητες και τα παιχνίδια χρησιμοποιήθηκαν πολλές από τις σελίδες του βιβλίου των Σενιάλων και έγιναν μεταγραφές από τα χειρόγραφα. Στην πρώτη δραστηριότητα, ανατρέχοντας στη σελίδα με τις σημαίες των πλοίων, οι μαθητές/τριες καλούνται να βρουν ποια σημαία αντιστοιχεί σε κάθε πλοίο ή βλέποντας τη σημαία να καταλάβουν ποιο είναι το όνομα του πλοίου.

Εικόνα 7. Σελίδα από το «Ξενοφών, βιβλίον των σενιάλων» (στα αριστερά) στην οποία στηρίχθηκε η δραστηριότητα με τίτλο «Σενιάλα με φανάρια» (στα δεξιά)

Στην επόμενη δραστηριότητα οι μαθητές/τριες συμπληρώνουν τον “διάλογο” των πλοίων, αφού ανατρέξουν στις αντίστοιχες σελίδες του Βιβλίου των Σενιάλων και δουν τις επεξηγήσεις των μηνυμάτων που έστειλαν τα πλοία, χρησιμοποιώντας τα φανάρια σε διάφορες διατάξεις. Στη συνέχεια και αφού παρουσιαστούν διάφοροι τύποι πλοίων της περιόδου της Επανάστασης, οι μαθητές/τριες έχουν την ευκαιρία να μάθουν τα μέρη του πλοίου και να αναγνωρίσουν τους Καπετάνιους και τους Ναυάρχους κάθε πλοίου ανάλογα με το σχέδιο της σημαίας και τη θέση ανάρτησής της. Με τη βοήθεια του βιβλίου των Σενιάλων ανακαλύπτουν επίσης με ποιον τρόπο γινόταν οι προσκλήσεις Ναυάρχων και Πλοιάρχων στα άλλα πλοία.

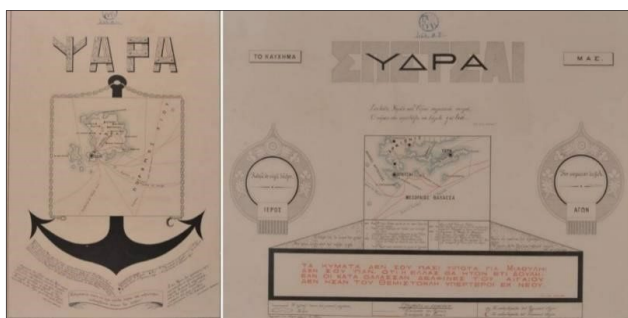

Εικόνα 8. Φύλλο εργασίας «Μαθαίνω τα μέρη του πλοίου»

Εικόνα 9. Φύλλα εργασίας
«Βρες τον Ναύαρχο του πλοίου» και «Τι σημαίνουν οι σημαίες»»

Μπορώ με έναν χάρτη να μεταφερθώ στο Αιγαίο του 1821;

Εικόνα 10. Τα φύλλα χάρτη «Ψαρά» και «Σπέτσαι-Υδρα» από την έκδοση του Ιωάννη Πετρώφ, «Ατλας του υπέρ ανεξαρτησίας Ιερού των Ελλήνων Αγώνος, 1821 - 1828», Λειψία 1887. ΓΑΚ-Κεντρική Υπηρεσία, Μικρές Συλλογές Κ, Αρχείο Ιωάννη Πετρώφ

Ο Άτλαντας του Ρώσου φιλέλληνα, στρατιωτικού, δημοσιογράφου και συγγραφέα Ιωάννη Πετρώφ, που βρίσκεται στη συλλογή των ΓΑΚ, περιέχει 41 χάρτες νησιών και περιοχών της ηπειρωτικής Ελλάδας που ενεπλάκησαν στην Επανάσταση του 1821. Οι χάρτες περιέχουν επίσης χρονολόγια, συνθήματα, σύμβολα, ποιήματα και διακοσμήσεις, περιεχόμενο που τους αναδεικνύει σε «πολυμέσα» της εποχής και κάνει ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα την χρήση τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Με τη βοήθεια των χαρτών οι μαθητές και οι μαθήτριες μεταφέρονται στην περίοδο της Επανάστασης και συμμετέχουν σε παιχνίδια και δραστηριότητες ώστε να πάρουν πληροφορίες για σημαντικά γεγονότα, επιτυχίες και καταστροφές αλλά και να μάθουν να διαβάζουν τους χάρτες και τα μηνύματα που αυτοί περιέχουν. Στις δραστηριότητες αυτές οι μαθητές/τριες παρατηρούν τους χάρτες, κατανοούν τα σύμβολα στο υπό-

μνημα, διαβάζουν τα χρονολόγια και μαθαίνουν για γεγονότα που έλαβαν χώρα στις συγκεκριμένες περιοχές.

Εικόνα 11. Στα δεξιά φύλλο εργασίας που βασίστηκε στο φύλλο χάρτη «Χίος» (αριστερά)

Κάποιες από τις δραστηριότητες εστιάζουν με τη βοήθεια παιχνιδιών, στην ανάγνωση του χάρτη και τη χρήση του για την κατανόηση μεγεθών και αποστάσεων. Οι μαθητές/τριες παρατηρούν τους χάρτες και δίνουν απαντήσεις σε διάφορα ερωτήματα.

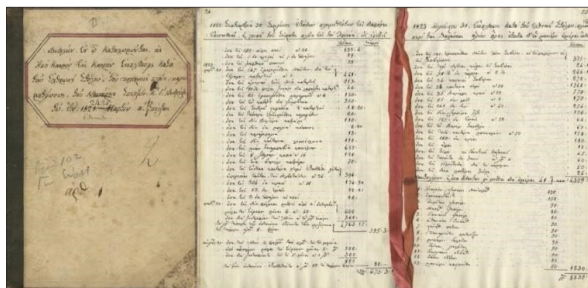

Εικόνα 12. Δραστηριότητες και παιχνίδια που βασίστηκαν στα φύλλα χάρτη «Σπέτσει-Ύδρα» και «Κύθηρα»

Εικόνα 13. Δραστηριότητες και παιχνίδια που στοχεύουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων ανάγνωσης των χαρτών και βασίστηκαν στα φύλλα χάρτη «Μεσολόγγιον», «Αίγινα» και «Τένεδος»

Τι μπορώ να μάθω για τα καράβια του Αγώνα μέσα από τα Βιβλία Καταγραφής τους;

Εικόνα 14. Εξώφυλλο(αριστερά) και εσωτερικό δισέλιδο από το Βιβλίο καταγραφής των εξορμήσεων κατά του εχθρικού στόλου του πλοίου «Παγκρατειών» με Ναύαρχο τον Σπετσιώτη Γεώργιο Ανδρούτζο. Μάρτιος 1821 - Μάιος 1829.Γ.Α.Κ. Κεντρική Υπηρεσία, Μικρές Συλλογές Κ, Ναυτικά βιβλία λογαριασμών

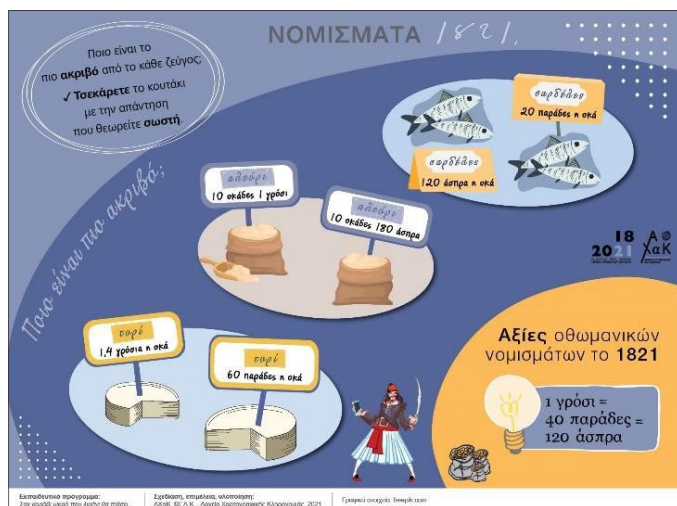
Μια άλλη κατηγορία παιχνιδιών και δραστηριοτήτων προέκυψε με σκοπό την ανάδειξη των βιβλίων καταγραφής των πλοίων, στα οποία περιέχονται καταγραφές εξόδων για επισκευές, υλικά, ημερομίσθια και προμήθειες σε πολεμοφόδια και τρόφιμα.

Εικόνα 15. Παιχνίδια με τίτλο «Ποιο είναι ποιο βαρύ;» για τις μονάδες μέτρησης της εποχής του 1821

Μέσα από αυτές τις καταγραφές οι μαθητές/τριες έχουν την ευκαιρία να πληροφορηθούν για πρακτικά θέματα και καθημερινές ανάγκες των ανθρώπων που συμμετείχαν στον Αγώνα στη θάλασσα όπως το είδος της διατροφής τους και το ύψος των

μισθών τους. Μέσα από παιχνίδια, ανάλογα με την ηλικία τους, μαθαίνουν επίσης για τα μέτρα και τα σταθμά της εποχής, για τα χρησιμοποιούμενα νομίσματα και τις υποδιαιρέσεις τους, κάνουν συγκρίσεις και μετατροπές και αναλαμβάνουν να εφοδιάσουν το πλοίο τους με τρόφιμα.

Εικόνα 16. Παιχνίδι για τα νομίσματα της εποχής του 1821 με τίτλο «Ποιο είναι πιο ακριβό;»

Εικόνα 17. Φύλλα δραστηριοτήτων με τίτλο «Κάνω τις προμήθειες για το πλοίο»

Δεύτερο μέρος: «Διάδωσε τα νέα»

Στο δεύτερο μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος οι μαθητές και οι μαθήτριες κατασκευάζουν καράβια, δίσκους κρυπτογράφησης κ.ά. και αφού εντοπίσουν τα τεκμήρια και τα θέματα που τους ενδιαφέρουν επιλέγουν να σχεδιάσουν χάρτες, να απεικονίσουν μάχες ή/και να εκφράσουν τα συναισθήματα τους χρησιμοποιώντας ειδικά σχεδιασμένα φύλλα δραστηριοτήτων και παιχνιδιών. Στη συνέχεια δημιουργούν ομάδες, γίνονται δημοσιογράφοι, χαρτογράφοι και ζωγράφοι, συνεργάζονται και δημιουργούν με στόχο να διαδώσουν τα νέα και τα ιδανικά της Επανάστασης. Ζωγραφίζουν στιγμιότυπα του Αγώνα, φτιάχνουν διαδικτυακούς χάρτες, σχέδια νησιών και ναυμαχιών και χρησιμοποιούν τα αρχαιακά τεκμήρια για να διατυπώσουν και να διαδώσουν τις ειδήσεις για την εξέλιξη του Αγώνα. Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να ανατρέξουν και να αντλήσουν πληροφορίες και από υποστηρικτικό υλικό που έχει δημιουργηθεί και περιλαμβάνει βίντεο και podcast. Στόχος τους είναι να ενημερώσουν τον κόσμο για την Επανάσταση και να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη. Στο πλαίσιο της ομάδας αναλαμβάνουν ρόλους και συνεργάζονται χρησιμοποιώντας διαδικτυακά προγράμματα και εφαρμογές για να φτιάξουν τα δικά τους περιοδικά, podcasts, χάρτες και εφαρμογές. Για την παραγωγή όλων των παραπάνω δίνονται οδηγίες, προτείνονται, και χρησιμοποιούνται διάφορες δωρεάν διαδικτυακές εφαρμογές. Δίνεται επίσης διαδικτυακός πίνακας ανακοινώσεων⁴ για να αναρτώνται οι παραγόμενες εργασίες, να δίνεται ανατροφοδότηση, να διευκολύνονται οι συνεργασίες και να γίνεται διάχυση των αποτελεσμάτων μεταξύ των σχολείων.

➤ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως προέκυψε από την έως τώρα πιλοτική εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος και τη συνολική εμπειρία, το πρόγραμμα φώτισε θέματα σχετικά με την Επανάσταση του 1821 και τον Αγώνα στη θάλασσα, έδειξε τη χρησιμότητα και τη γοητεία του αρχαιακού και χαρτογραφικού υλικού και πρότεινε τρόπους προσέγγισης και χρήσης του, στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μέσα από τα φύλλα εργασίας, τα παιχνίδια και τις ομαδικές δραστηριότητες οι μαθητές και οι μαθήτριες ενδιαφέρθηκαν για το αρχαιακό υλικό, απέκτησαν γνώσεις, πήραν πρωτοβουλίες, ερεύνησαν συνεργατικά τις πηγές, ανέπτυξαν ψηφιακές δεξιότητες και διασκέδασαν. Η διαθεματική προσέγγιση και η ποικιλία του υλικού που παρουσιάστηκε έδωσε στο δεύτερο μέρος, τη δυνατότητα επιλογής δραστηριοτήτων ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις των συμμετεχόντων, άνοιξε προοπτικές και οδήγησε μέσα από μια δημιουργική διαδικασία σε ενδιαφέροντα αποτελέσματα.

4. Χρησιμοποιήθηκε ο διαδικτυακός πίνακας ανακοινώσεων Padlet (<https://padlet.com/>).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Pazarli, M., Ploutoglou, N., & Daniil, E. (2016). Perceiving Evolution of Geospace by Interacting with Cartographic Heritage: Gained Experience Working with School Children and Teachers in the Frame of International Map Year 2015-16. In *Proceedings of 11th International Conference on Digital Approaches to Cartographic Heritage*. Riga 2022 April 2016, National Library of Latvia.

Ωωμαΐδης, Ν., & Σάρρα, Χ. (Επιμ.). (2021). *Τρέξε επάνω εις τα κύματα της φοβεράς θαλάσσης. 1821. Ο αγώνας στη θάλασσα*. Αθήνα: Γενικά Αρχεία του Κράτους, Ίδρυμα Ευγενίδου.

Παππά, Α. (Επιμ.). (2020). *Εβγήκαμεν εις τα πανία*. Αθήνα: Γενικά Αρχεία του Κράτους, Ίδρυμα Μποδοσάκη.

Πλούτογλου, Ν., & Παζαρλή, Μ. (2013). Η αξιοποίηση των χαρτών και της χαρτογραφικής κληρονομιάς στο μάθημα των project: Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Εθνικής Χαρτοθήκης. Στο *Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη, Πρακτικά του 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ, 17-19 Μαΐου 2013*. Σύρος.

Σάρρα, Χ. (2018). Οι αρχειακές πηγές ως βασική παράμετρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στην Ημερίδα *‘...εις ο φυλάσσεται το αρχείον του Σχολείου’*. *Ανιχνεύοντας στις αρχειακές πηγές την ιστορία του σχολείου μας, 1929-1989*. Αθήνα: Όμιλος Ιστορικού Αρχείου Π.Σ.Π.Α.

Χατζηγιάννη, Κ. (2012). Εκπαιδευτικές Δραστηριότητες των Γενικών Αρχείων του Κράτους: Παραδείγματα δράσεων. Στο Μ. Χ. Βακαλοπούλου & Ν. Ε. Καραπιδάκης (Επιμ.), *Αρχειονομία. Η πρακτική των Γενικών Αρχείων του Κράτους*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.